סב א ב מיי' פט"ז מהלכות שבת הלכה יט סמג עשין א טוש"ע א"ח סי' שסג סעיף יח:

סג ג מיי' פ"ו מהלכות מזוזה הלכה ד סמג עשין כג טוש"ע י"ד סי' רפו סעיף ג [וברב אלפס בהלכות מזוזה דף עו:]

סד ד מיי' פי"ז מהל' שבת הלכה ב סמג עשין א טוש"ע א"ח סי' שסג סעיף ג וסעיף יד:

הכא ביתר מעשר. והשתא לא צריכי לשנויי לריש לקיש הא דידיה הא דרביה:

כי פליגי ביש ברגליה שלשה וגבוהה עשרה. והא דאמרינן בפרק קמא דשבת (ד' ז:) זרק למעלה מי' והלכה ונחה בחור כל שהוא באנו למחלוקת ר' מאיר ורבנן דפליגי בחוקקין להשלים אומר ר"י דמיירי בחורין שדרך לעשות בשעת בנין שמפולשין לרשות הרבים ולצד רשות היחיד רחבין ארבעה על ארבעה דבענין אחר לא הוה מצריך לרבי מאיר חוקקין כדמשמע הכא:

פיאה מותרת לענין כלאים אבל לא לשבת ור' יוחנן אמר כמחיצות לשבת דלא כך מחיצות לכלאים דלא, בשלמא דריש לקיש אדר"ל לא קשיא הא דידיה הא דרביה אלא דרבי יוחנן אדר' יוחנן קשיא, אי אמרת בשלמא התם על גבן הבא מן הצד שפיר אלא אי אמרת אידי ואידי מן הצד מאי איכא למימר? לעולם אידי ואידי מן הצד התם בעשר הבא ביותר מעשר, ומנא תימרא דשני לן בין עשר ליותר מעשר? דאמר ליה רבי יוחנן לריש לקיש: לא כך היה המעשה שהלך רבי יהושע אצל ר' יוחנן בן נורי ללמוד תורה אף על פי שבקי בהלכות כלאים, ומצאו שיושב בין האילנות ומתח זמורה מאילן לאילן ואמר לו: רבי, אי גפנים כאן מהו לזרוע כאן? אמר לו בעשר מותר, ביותר מעשר אסור, במאי עסקינן אילימא על גבן, יותר מעשר אסור והתניא *היו שם קנין הדוקרנין ועשה להן פיאה מלמעלה אפי' ביותר מעשר מותר אלא לאו מן הצד וקאמר ליה בעשר מותר, יותר מעשר אסור שמע מינה: גופא אמר רב חסדא צורת הפתח שעשאה מן הצד לא עשה ולא כלום ואמר רב חסדא צורת הפתח שאמרו צריכה שתהא בריאה כדי להעמיד בה דלת ואפילו דלת של קשין, אמר ריש לקיש משום ר' ינאי צורת הפתח צריכה היכר ציר *מאי היכר ציר? אמר רב אויא אבקתא, אשכחינהו רב אחא בריה דרב אויא לתלמידי דרב אשי, אמר להו: אמר מר מידי בצורת הפתח? אמרו ליה: לא אמר ולא כלום. תנא צורת הפתח שאמרו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן צריכין ליגע או אין צריכין ליגע? רב נחמן אמר אין צריכין ליגע ורב ששת אמר צריכין ליגע, אזל רב נחמן ועבד עובדא בי ריש גלותא כשמעתיה, א"ל רב ששת לשמעיה רב גדא: זיל שלוף שדינהו, אזל שלף שדינהו, אשכחוהו דבי ריש גלותא, חבשוהו, אזל רב ששת קם אבבא א"ל: גדא פוק תא, נפק ואתא, אשכחיה רב ששת לרבה בר שמואל, אמר ליה תני מר מידי בצורת הפתח? א"ל אין *תנינא כיפה: ר"מ מחייב במזוזה וחכמים פוטרין ושוין שאם יש ברגליה עשרה שהיא חייבת *אמר אביי הכל מודים אם גבוהה עשרה ואין ברגליה שלשה, אי נמי יש ברגליה שלשה ואין גבוהה עשרה ולא כלום, כי פליגי ביש ברגליה ג', וגבוהה עשרה, ואין רחבה ארבעה ויש בה לחוק להשלימה לארבעה *ר' מאיר סבר חוקקין להשלים ורבנן סברי אין חוקקין להשלים: א"ל, (א) *אי משכחת להו לא תימא להו (לבי ריש גלותא) ולא מידי מהא מתניתא דכיפה:

מתני' *הכשר מבוי ב"ש אומרים לחי וקורה וב"ה אומרים או לחי או קורה רבי אליעזר אומר לחיין משום ר' ישמעאל אמר תלמיד אחד לפני ר"ע לא נחלקו ב"ש וב"ה על מבוי שהוא פחות מארבע אמות שהוא ניתר או בלחי או בקורה על מה נחלקו על רחב מארבע אמות ועד עשר שב"ש אומרים לחי וקורה וב"ה אומרים או לחי או קורה א"ר עקיבא על זה ועל זה נחלקו:

גמ' כמאן *דלא כתנא קמא? אמר רב יהודה הכי קאמר הכשר מבוי סתום כיצד: ב"ש אומרים לחי וקורה וב"ה אומרים או לחי או קורה, ב"ש אומרים לחי וקורה למימרא דקא סברי ב"ש ארבע מחיצות דאורייתא? לא, לזרוק משלש הוא דמיחייב, לטלטל עד דאיכא ארבע. ב"ה אומרים או לחי או קורה לימא קא סברי ב"ה שלש מחיצות דאורייתא? לא, לזרוק משתים הוא דמיחייב, לטלטל עד דאיכא שלש: ר' אליעזר אומר לחיין: איבעיא להו ר' אליעזר לחיין וקורה קאמר או דילמא לחיין בלא קורה קאמר? ת"ש *מעשה ברבי אליעזר שהלך אצל רבי יוסי בן פרידא תלמידו לאובלין

פיאה. קליעת הזמורה המתוחה מקונדס לחבירו ודוגמתו פיאה נכרית במסכת שבת (ד' סד:): **הא דרביה.** הך בתרייתא משום ר' יהודה בר' חנינא אמרה וליה לא סבירא ליה: **אי אמרת בשלמא.** קמייתא על גבן משום הכי שרי לענין כלאים וביותר מעשר דאי בעשר לא צלי למימר אבל לא לשבת ועל כרחך כרב סבירא ליה שפיר: **ומנא תימרא דשני לן.** בכלאים בין עשר ליותר מעשר מן הצד: **אע"פ שבקי.** רבי יהושע בהלכות כלאים שאל ממנו דבר זה: **קנים הדוקרנין.** משופין כדקר יתד הנעוץ בקרקע: **כדי להעמיד בה דלת.** כל שהוא ואפילו יכול להעמיד בה דלת של קשין דהיינו קשין של שבלים: **אבקתא.** חור שציר הדלת סובב בו ואע"פ שאינה צריכה דלת מיהו חזיא לדלת בעינן: **צריכין ליגע.** קנה שעל גבן לקנים שבצדדין או אפילו תלויה למעלה מהן באויר: **עובדא בי ריש גלותא.** שהקיף להציר רחבה לטלטל בה ועשה בהן פתחים הרבה יותר מעשר ועשה להן פיאה ולא נגעו לקנים של מטה: **כיפה.** שער העשוי ככיפה: **וחכמים פוטרים.** מפני שלמעלה בעיגול הוא מצר ואינו רחב ארבעה ואין פתח פחותה מד' רוחב: **ושוין שאם יש ברגליה עשרה.** גובה קודם שיתחיל לעגל: **חייבת.** דהא יש בה עשרה גובה ברוחב ארבעה ואפילו כל העיגול סתום נשאר שם שיעור פתח כשר אלמא אין צריכין ליגע דהא הכשירה דפתח ברגליה היא והעיגול מפסיק בין תקרה העליונה למזוזות וקתני חייבת: אביי לפרושי פלוגתייהו אתא לישנא אחרינא ואמר אביי גרסינן ומפירוש דאביי ילפינן דאין צריכין ליגע: **הכל מודים גבוהה עשרה ואין ברגליה שלשה דלא כלום.** דכל בציר משלשה גובה ארעא סמיכתא היא ואין שם מפתח זה כלום שיהא רוחב ארבעה: **אי נמי יש ברגליה גובה שלשה.** וסתם רגליה רוחב ד' ואין גובהה עשרה ולא כלום דכל פחות מעשרה לא כלום ולאו פתח הוא: **כי פליגי דיש ברגליה שלשה.** דנפיק מתורת ארעא סמיכתא בהכשר פתח ארבעה רוחב וגובהה עשרה עם העיגול ואינה רחבה ארבעה מעוגל ולמעלה: **ויש בה לחוק.** ולסתור העיגול ולהרחיבו לארבעה בלא נפילת ראש העיגול העליון שהבנין ארוך לכאן ולכאן ואין הבנין כלה מכאן ומכאן למדת השער: **חוקקין להשלים.** הואיל וגובה שלשה יש הכשר רוחב פתח רואין שבעה העליונים כאילו הן חקוקין מכפנים ונרחבים למדת הרגלים: **מתני' של מבוי שהוא פחות מארבע אמות.** רוחב פתחו: **גמ' כמאן דלא כתנא כו'.** דקא סלקא דעתיה דהכי קאמר הכשר מבוי מפולש ב"ש אומרים כו': **ד' מחיצות דאורייתא.** הלכה למשה מסיני היא במחיצות דבציר מד' מחיצות לא הוי רשות היחיד משום הכי בעי לחי וקורה דליהוי מחיצה מעלייתא: **לזרוק.** מרה"ר לתוכו משלש הוא דמיחייב דשלש מחיצות דאורייתא לשוויה רה"י אבל לטלטל בתוכו גזור רבנן עד דאיכא ארבע:

כיפה

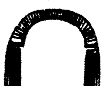

יש לחוק רגלים

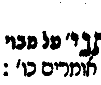

אין לחוק רגלים

רבינו חננאל

ובין דאסיקנא דבפתח מן הצד פליגי אמרי' איני והאמר ר"ל משום ר' יהודה בן חנינא פיאה מתרת לענין כלאים אבל לא לשבת. ור' יוחנן אמר כשם שאינן מחיצו' לשבת כך אינן מחיצות לכלאים. בשלמא ר"ל לא קשיא הא דידיה הא דרביה אלא ר' יוחנן הכא אמר מתרת לכלאים והכא אמר אפילו לכלאים אינה מתרת בשלמא אי אמרת הכא דקאמר מתרת לכלאים בשעשה צורת הפתח על גבן והכא עשה מן הצד לפיכך זה שעל גבן מתרת וזה שמן הצד אינה מתרת. אלא אי אמרת אידי ואידי מן הצד קשיא. ושנינן לעולם תרווייהו מן הצד והא דאמר [דמתרת לכלאים] בפתח שהוא בעשר. והא דאמר אינה מתרת ביותר מעשר. והיינו דא"ל ר' יוחנן לר"ל לא כך היה המעשה שהלך ר' יהושע בן קרחה אצל ר' יוחנן בן נורי ללמוד תורה אע"פ שהיה בקי בהלכות כלאים ומצאו יושב בין האילנות כו' ואסיקנא אלא לאו מן הצד וש"מ עשר מותר יתר מי' אסור: ירושלמי (בפירקין הל"ט) ר"ל בשם רבי יהודה בן חנינא נעץ ד' קנים בד' זוית הכרם. וקשר גמי מלמעלה מציל משום פיאה. א"ר יוחנן כמחיצות שבת כך מחיצות כלאים. א"ר יוחנן מעשה שהלך ר' יהושע בן קרחה אצל ר' יוחנן בן נורי והראהו שדה אחת (וחותתה) [ובית חבירתא] היתה נקראת והיו שם פרצות יתר מעשר והיה נוטל אעים וסותם דוקרנין וסותם עד שמיעטן פחות מעשר. אמר כזו כך מחיצות שבת ואסיקנא א"ר אבהו כל אילין מיליא לענין מיסב ומיתן הא להורות אסורי. תניא היו שם קנין דוקרנין פי' נעוצין ועשה להן פיאה מלמעלה אפי' ביתר מעשר מותר: גופא אמר רב חסדא צורת הפתח שעשאה מן הצד פי' בלא תקרה ולא משקוף אלא מזוזות בלבד לא עשה כלום ויש שמפרש פתחא מן הצד כגון קנה עומד כנגד הקונדס הנעוץ בזוית ונתן קנה על גביהן צדו אחד על הקנה וצדו אחד על הקונדס שנמצא כצורת פירצה ולא כצורת פתח שהרי לא עשה לה מזוזות אלא הקונדס נתן במקום מזוזות: תנא קנה מיכן וקנה מיכן וקנה על גביהן ואמר רב חסדא צריכה שתהא בריאה כדי לקבל דלת ואפי' של קשין. וא"ר ינאי צריכה היכר ציר והיא (אבקתין) [אבקתא] פי' ידות כדמתרגמינן שתי ידות תרתין צירין וכתיב הדלת תסוב על צירה והוא החלל החקוק על המשקוף להכנים בו ציר הדלת כדגרסינן (מכות כג) בענין הרצועה שמלקין בה. אלא אמר רבא אבקתא אית בה. פי' נקבין שמקיצין בהן הרצועה כי בעו מרפו בה מפקי לה. וכי בעו (סלקא) [מיקטר] בה לשום גבראי: איבעיא להו צריכין ליגע או לא. פי' הקנים העשויין במזוזות צריכין ליגע בקנה שעל גביהן הנתון במשקוף או כיון שהקנים הללו הוו יותר מי' טפחים ולמעלה והקנה שהוא במשקוף אינן נוגעין בו אלא הוא [מונח] על אחרים גבוהין מאלו והם מופרדין זה מזה יתר מד' אמות או קרובים פחות מד' טפחים מאי אמר רב נחמן אין צריכין ליגע. עבד רב נחמן עובדא כשמעתיה עשה צורת הפתח שלא היו מגיעין ב' הקנים העשויין כמזוזות על הקנה העליון העשוי במשקוף. ואמר רב ששת לגרא שמעי' (זו) [זיל] שרינהו ושדינהו חבשוה עבדי דרב נחמן לגדא. קם רב ששת אבבא קרא פוק ושבקוה ונפק. אשכח רב ששת לרבה בר שמואל א"ל תני מר משנה בצורת הפתח. אין תנינא כיפה ר"מ מחייב במזוזה והחכמים פוטרין ושוין שאם יש ברגליה עשרה טפחים שחייבת. הנה כיפה זו כגון שיש ברגליה י' טפחים ומשם ולמעלה עוקם הבנין כמו קשת ועולה והאבנים (שבשאי) [שבראשי] כיפה אע"פ כי אינן מגיעות לרגליה שהן המזוזות נקרא פתח ושער לדברי הכל חייבת במזוזה (והחכמים פוטרין ושוין שאם יש ברגליה) שמעינן מינה שאע"פ שאינן מגיעות המזוזות למשקוף שער מעליא הוא כרב נחמן. א"ל רב ששת אי משכחת להו לאלו שחלקו עלי לא תימא להו הא מתניתא. כלומר אני ארווח בי מעצמי. אמר אביי הכל מודים אם כיפה זו רחבה ד' טפחים ואין ברגליה ג' ולא כלום היא דכל פחות מג' כלבוד דמי. (ואפילו סבר ליכא). וכן יש ברגליה ג' ואינה רחבה ד' ולא כלום היא דכל פחות מד' לא הוי מקום. כי פליגי דיש ברגליה ג' ורחבה ד' ואין גבוה עשרה ויש בה לחוק ולהשלימה לעשרה. ר' מאיר סבר הואיל ויש בה לחוק ולהשלימה לעשרה רואין אותו כאלו הוא חקוק ויש בה ברגליה עשרה וחייבת במזוזה כי פתח מעליא הוא. ורבנן סברי הואיל ואינו חקוק לא אמרינן רואין כאילו הוא חקוק השתא מיהא אין ברגליה עשרה: פיסקא הכשר מבוי ב"ש אומרים לחי וקורה כו'. ואמרינן מתניתין דקא תני לחי וקורה. ובה"א או לחי או קורה קס"ד דמתניתין במבוי מפולש לרה"ר לפיכך אמרינן כמאן כת"ק דברייתא דקתני עושה צורת פתח מיכן ולחי או קורה מיכן ולא כתנייה דתני לב"ש דתניא דלת מיכן ודלת מיכן ולב"ה דלת מיכן ולחי או קורה מיכן. ופרקינן א"ר יהודה הכי קאמר הכשר מבוי סתום בג' רוחותיה כיצד מערבין בו בש"א לחי וקורה ובה"א או לחי או קורה כו' דייקינן מדקתני במתני' הכשר מבוי לטלטל בו בש"א לחי וקורה הויא לה מחיצה רביעית כדתנן ועוד א"ר יהודה מערבין למבוי המפולש כו' ואמר רבה התם לא תימא טעמא משום דסבר ב' מחיצות דאורייתא אלא משום דסבר פי תקרה יורד וסותם ולחי משום היכר. הלכך לב"ש ליתא לרה"י שמותר לטלטל בה עד דאיכא ד' מחיצות אבל ג' מבוי הוא ואע"פ שאין מטלטלין בו שאינה רה"י גמורה כרה"י דמי ואסור לזרוק מתוכו לרה"ר או מרה"ר לתוכו: ולב"ה ג' מחיצות דאורייתא לטלטל וכשם שלחי משום היכר כך קורה משום היכר ובשתי מחיצות נמי מבוי הוא מיהו לזרוק בו מרה"ר אסור כדאמרינן דהוא כרה"י ולטלטל בו עד שיהו ג' וכדתניא חצרות של רבים ומבואות שאינן מפולשין בין ערבו בין לא ערבו הזורק בתוכו חייב. ר' אליעזר אומר לחיין וקורה קאמר ולב"ש חולק או לב"ה חולק ולחיים בלא קורה קאמר ולא אפשיטא בהדיא. א"ר

[לקמן סו. תוספ' כלאים פ"ד]

[מנחות לג.]

יומא יא:

[יומא יא: ק. קמא: שבת קיז.]

[תוספתא פ"א]

(**) ודלא כמו שהעמדנו בעמ' א' "לעולם..."

* סוגריים אלו על פי פירוש הראשון ברש"י

הגהות הב"ח

(א) גמ' אי משכחת להו לבי ריש גלותא לא תימא להו ולא מידי:

נושא (המשך)
צו"פ בכלאים
א - על גבן
ב - מן הצד
א. בעשר
ב. ביותר מעשר

מבנה
דינים של ר' חסדא
בצורת הפתח

נושא:
צורת הפתח
אי בעינן רגליו
נוגעות בתקרה

תת נושא:
הלכות מזוזה
בפתח העשוי
ככפה

נושא/מבנה
◇ צורות במה דרוש להתיר מבוי

"על מה נחלקו"

נושא:
ר' אליעזר דבעי
לחיין- האם
צריך ג"כ קורה-
או- לא

גליון הש"ס גמ' נפק ואתא אשכחי' רב ששת כעין זה לקמן דף לט ע"ב ובב"ק דף נח ע"ב: